

ATT BYGGA
EN SKOLA
ELLER TVÅ
i FEBER BUKTEN

ANNA HERBERT

Vad krävs för att bygga och driva skolor i ett slumområde vid Viktoriasjön i Kenya, när man är en pensionerad dam och bor i en villa i Malmö? Nu 84 år gammal tänker Ulla tillbaka på alla de strapatser som hon gått igenom för att lyckas. Genom sin outtömliga energi har hon mot alla odds lyckats.

Detta är alltså en berättelse om 'old-girl-power' och det blir snabbt uppenbart att när äldre damer bestämmer sig för något blir det verkstad. Äldre tanter har en sådan pondus att till och med de mest korrupta av kenyanska politiker backar.

Men boken är mer än bara en berättelse om att bygga och driva en skola. Det är också en varm och personlig berättelse, där läsaren får följa Ulla från barndomen i Limhamn med en fiskarkvinna till farmor och en piga till mormor. Dessa berättelser vävs in med Ullas tankar om kvinnors liv och kamp, ibland enkla, rättframma och ibland mer filosofiska och djupa.

Titel: Att bygga en skola eller två i Feberbukten.

Författare: Anna Herbert

Beställningar per e-post till anna.herbert@lnu.se

© Anna Herbert, september 2025

ISBN 978-91-531-6135-6

Förord

Denna bok har skrivits i samråd med min mor Ulla Herbert. Vår bok har kommit till i månaderna efter hennes stroke och via detta gemensamma arbete har hon kunnat komma ihåg arbetet som har gjorts i Homa Bay över åren. Min mor kommer inte att orka fortsätta att driva projektet. Istället kommer detta göras av en annan ideell förening, där alla som vill bidra är och kan bli medlemmar.

Boken är ett tillfälle att tacka alla donatorer och personer som fram till i dag har gjort projektet som drivs i Homa Bay möjliga. För att skriva boken har vi gått igenom dokumentation, brev och andra texter som är viktiga. Vi har även tagit med våra lärares egna berättelser. Min mor har varit min textredigerare i många år och hon kan mina böcker utantill. Hon delar mitt intresse för pedagogik och det som har tagits upp här är kunskaper som har diskuterats tillsammans över köksbord och i kaféer under flera år

och på så sätt blivit gemensamma. Ett särskilt tack till IKF, Friends of Kamuga, Walter, Mary och Anthony. Ett särskilt tack också till min man, Stephen, som hjälpt till med att redigera och publicera boken.

Ulla Herbert

Kapitel 1

Du måste vara lite tokig, är en av de vanligaste kommentarerna jag fick, när jag först började arbeta med projektet i Kamuga som så småningom skulle mynna i flera yrkesskolor och en dagisverksamhet i slummen för 80 barn.

Kamuga i Homa Bay, på östra stranden av Viktoriasjön är en av de fattigaste områdena i Kenya och medellönen en av de lägsta. Det är också ett område med högst HIV smitta i landet när projektet började och så var det fortsatt fram till 2024, trots att nivåerna officiellt sjunkit från 25 procent till c:a tio procent under de sista tio åren. Mörkertalen är höga och spridningen har skett på grund av att fisken varit huvudsakliga inkomstkällan och fiskare har ofta tagit betalt för sina varor i natura. Homa Bay betyder feber bukten.

Du är inte någon missionär, hur ska du klara av korrruptionen, alla fattiga desperata människor som alltid kommer behöva hjälp samt de rika

som är beredda att lägga pengar i egen ficka? Hur ska du undvika att administrationskostnader äter upp allt som kan samlas in och anställda tar hutlösa löner för sina tjänster? Dessutom är du snart 64 hur ska du ens orka? Dessa var några kommentarer som jag kunde få.

Nu två decennier senare kan jag bara konstatera att många av dessa varningar var kloka, och att driva denna verksamhet har tagit nästan allt jag kunnat ge i termer av energi och tålamod. Kanske hade jag inte ens börjat om jag kände till hälften av allt som skulle ske. Men samtidigt är jag oerhört tacksam att jag/vi aldrig har gett upp och att jag alltid har haft IKF som organisation i ryggen tillsammans med Vänner av Kamuga.

En organisation består av människor och ett projekt som Kamuga är helt beroende av sina två föreningar och alla sina donatorer. Varje krona som har donerats över de sista tjugo åren har gjort verksamheten möjlig. Alla som hjälpt till äger en del av denna framgång med mig, Kamugas anställda och barnen. Utan dessa hade de

tusentals barn och ungdomar som varit med, inte fått sina utbildningar. 1600 dagisplatser med dagliga mål mat och en lärare, som utbildar och delar ut HIV mediciner även under semesterperioder, hade inte kunnat finansieras.

Ungefär 400 av dessa barn har gått ut med kommunalt erkända diplom. De har fått sina uniformer från yrkesskolorna och skor utan vilka de inte skulle kunna börja skolan. 3000–4000 platser har finansierats för ungdomar i yrkesskolan och när de har kommit med småbarn har även dessa fått mat. Mina siffror är inte exakta eftersom snickarutbildningen numer är självförsörjande men jag skattar att mellan 5000–6000 barn har gynnats av donatorernas generositet och alla duktiga anställda som har jobbat med oss över åren. Detta har gjort mödan värd, dessutom har jag aldrig varit ensam.

Jag var en relativt erfaren föreningstant med lite för mycket tid på händerna när jag tillsammans med tre andra kvinnor initierade projektet. Jag skriver föreningstant med stor kärlek och respekt. Föreningstanter är mina medsyststrar och

Kamugas vänner.

de har varit mitt säkerhetsnät genom åren. När man når 60 så finns det en förväntan att man ska slå sig till ro och 'njuta' av sina framgångar. Själv hade jag 10 år med African Corner bakom mig, där jag och min familj arbetat med att importera hantverk från byar utanför Nairobi och sälja dem i Sverige. Länges var afrikanska salladsbestick, smörknivar och djurhalsband i ropet men trenden sinade och vi hade nyligen fått stänga ner vår grossistverksamhet. IKF var en förening där man stödde kvinnor som ville ut

i arbetslivet och denna förening hade jag varit aktiv i under många år och jag fördjupade mitt engagemang både i Malmö och nationellt. Samtidigt jobbade jag deltid som specialpedagog i Burlöv.

Jag hade levt i Kenya i fem år, där jag hade anställning på ambassaden som receptionist, men kom sedan att arbeta som ekonom för SIDA när jag flyttade tillbaka till Sverige och bosatte mig i Stockholm. Därför hade jag en relativt god kännedom om landet innan jag började med projektet. Afrika har aldrig riktigt släppt taget om mig och ja, jag tillhör utlandssvenskar som läser den Afrikanska Farmen och drömmer om savannen.

Projektet i Kamuga gav mig möjlighet att återvända. Samtidigt har jag alltid velat ge något tillbaka till ett land som gett mig så mycket under det att jag levde som privilegierad vit kvinna. För jag kan inte påstå att jag under tiden som jag bodde i min villa i en Nairobis mest välbeställda förorter, drogs till slumarbete. Jag samarbetade med Frälsis av gammal

vana, då mina släktingar tillhörde organisationen, men inte annars. Jag är dessutom ganska blödig och mår dåligt av att se lidande på allt för nära håll. Men när jag vid ett möte i Luleå mötte en kvinna från Kamuga, som berättade hur svårt drabbat området var av HIV, så kom detta att förändras. Jag kände mig helt enkelt tvungen att agera.

Bernadetta var en 70-åring med okuvlig energi. Hon var välbeställd och gift med en minister som hade lämnat henne på landsbygden, där hon bestämde sig för att hjälpa sin by. Jag sökte pengar för ett utbytesprojekt på SIDA för tre kvinnor från IKF att besöka Homa Bay och tre kvinnor från Bernadettas förening, Friends of Kamuga, kunde besöka oss.

Vägen till Homa Bay går via Kisumu och Nairobi. Nairobi har blivit en mångmiljonstad omgivet av förstäder med nybyggda villakomplex, golfklubbar och en mosaik av pooler som glittrar i solen när planet går inför landning. Industriområden varvas med affärskomplex, köpcentra och höghusområden. Någon slum syns inte un-

der inflygningen, men det finns två. En är gammal och välorganiserad, där plåtskjulen står i relativt raka rader, med sina egna nummer, små-affärer, kollektiva toaletter och damfrisörer. Den andra är kaotisk och organisk. Det som utmärker staden är den omgivande savannen och ofta kan man se både giraffer och zebror när man väntar på bussen in till stan. Jorden är svart och gräset intensivt grönt, luften tung med avgaser och blomsterdoft som är lite för söt.

Kisumu är mer som Nairobi på 80-talet. Tempot är lugnare, staden mindre och mycket av kvällslivet centrerar runt stadens koloniala hotell, där turister samlas för happy-hour på fredag efter solnedgången innan de åker vidare till Viktoria sjön. Slumområden finns även på vägen ut mot Homa Bay och några kan man stanna vid för att fika. Husen är målade i grälla färger, grönt, blått och rosa på det första fika stoppet. Det känns lite som ett övergivet tivoliområde. Inte ens Homa Bays slum ser riktigt ut som ett vanligt slumområde. Husen står fria från varandra och flera har egna trädgårdar och

träd.

Men marken som husen har byggts på har höga nivåer av gift och vid kraftiga regn så omvandlas hela området till ett lerbad där barn och vuxna traskar runt i sandaler eller plaststövlar. Regn kan komma när som helst och Viktoria-sjöns vattennivåer går upp och ner. Det är många barn som blir sjuka. Annars är slummen belägen i ett hisnande vackert område, med stora sjok av vatten som flyter samman med himlen när det blir disigt, som en vattenmålning. Kontrasterna mellan fattigdom och skönhet kan vara svår att hantera.

För en person som är på besök kommer ofta magproblem som en första chock för systemet. Det tar ibland två dagar innan man kan bemästra konsekvenserna av den nya bakterieflo-
ran. Nästa utmaning är malaria vilket en del får vid sina första besök eller så får de leva med konsekvenserna av den malariamedicinen som man måste ta i förebyggande syfte. För den med en starkare konstitution så är det maten som kan vara svår att anpassa sig till och sedan bristen på

förnödenheter och toaletter som finns på många håll.

Jag hade packat med mig ett halvt apoteket på min första resa och jag hade försett mig själv och mina medresenärer med det vi kom att kalla för 'kissetratter' med hjälp av vilka vi kunde uträtta våra behov, bakom en närliggande dunge när toaletter saknades i byn som vi besökte. Detta är kanske inte någon större utmaning för en yngre människa men ingen av oss var unga eller vana vid bushliv. Vi möttes av en stor generositet och nyfikenhet. Barnen i byarna runt Viktoria sjön var inte vana vid äldre vita kvinnor och på vissa ställen sprang de undan förfärade när jag visade mig. När jag frågade varför de var rädda så berättade vuxna att de trodde att jag var ett spöke eftersom jag var så vit.

Vid vårt första besök träffade jag många svårt sjuka kvinnor, som var så utmärglade och svaga att de var tvungna att ligga ner när jag gav föreläsningar om HIV och arbetet som görs i området. Det fanns mediciner, men protein som var nödvändig för att medicinerna skulle få en

verkan saknades. Jag hade läst forskning om Sukuma Wiki, en grönsak som odlades lokalt och som gick att använda i stället för protein i kött och fisk. Det var underbart att se hoppet växa i deras ögon, de hade inte råd att köpa kött eller fisk. Friends of Kamuga organiserade möten i by efter by runt Homa Bay och intresset för föreläsningar växte.

Homa Bay är inte det första stället som hjälporganisationer reser till och området är för långt bort för att uppmärksammas i den nationella politiken samt att få politiker att investera i före ett val. Det verkar som vissa platser på kartan blir som, hål, osynliga för omvärlden och Homa Bay är ett sådant. Det enda som har rönt intresse är de höga HIV siffror, eftersom de sticker ut och gör att regeringen får skämmas internationellt.

Kyrkans organisationer kommer till Kamuga för att ge sjuka tröst och särskilt den katolska kyrkan skickar många präster. De kunde ibland ge föreläsningar och utbildningar som unga tydligen efterfrågade. Problemet, be-

rättade Bernadetta, var att många unga slutade använda kondomer på grund av kyrkans propaganda. Prästerna vill att unga människor ska praktisera avhållsamhet inför bröllopet och vara oskulder. Därför hävdade de att kondomer är osäkra och fulla med små osynliga hål som gör att man är särskilt benägen att bli med barn om de används regelbundet. Det är uppenbart att ungdomar inte kommer att vara avhållsamma, när samliv är en av de få saker som man kan göra här för att få tiden att gå.

Det första som slår en besökare i Homa Bay är bristen på höghus. Korrugerade plåthus var normen, små som stora, i myllrande nätverk av gator, men ofta med relativt stora trädgårdar. Det andra som slår en besökare är de stora skarorna av småbarn, eller totos som de kallas på Kikuyu. En del bär blå uniformer och är uppenbart på väg från eller till skolan, men många driver omkring i trasiga kläder utan skor och utan några föräldrar närvarande eller någon vuxen som tar sig an dem.

- Vi har oerhört många barn i Kamuga som

föds, när de mest lättöverkomliga preventivmedel såsom kondomer inte används, suckade Bernadetta.

Det är vi äldre kvinnor i byn som blir ansvariga för barnen när föräldrarna dör av AIDS. Alla hon kände hade förlorat någon och de flesta kvinnor mellan 60 och 80 hade en barnskara på minst fem topos att ta hand om men ofta fler. Problemet är att vi inte har råd att skicka barnen till skolan. Det krävs uniform och skor för att bli antagen och i skolor utan sådana hinder blir fattiga barn mobbade. När familjen inte har råd att skicka barnen till dagis och skola så driver de omkring på dagarna. En del får plats hos rika släktingar i storstaden, som utnyttjar dem som slavarbetare. Det är bättre att de stannar hos sina morföräldrar och farföräldrar ute på landsbygden.

Vi brukar kunna hjälpa varandra på något sätt, förklarade Bernadetta, men de har tråkigt och vi har inte mycket tid för de små. Vi måste arbeta på fälten och ta hand om våra odlingar. De minsta är inte starka nog att hjälpa oss, och

de lite större måste ta hand om sina småsyskon. Ungdomar som har slutat gymnasiet kan jobba på fälten och gör det gärna eftersom det är svårt för dem att hitta jobb. Många av oss har inte råd att skicka dem till yrkesutbildningar eller universitet. I Homa Bay saknas snickare, sömmerskor och hårfrisörsskolor, men utbildningarna är för dyra.

-Tänk om vi kunde hitta pengar till utbildningar och dagis, sa Bernadetta hoppfullt.

Om vi hade snickare så skulle de kunna bygga bänkar och stolar till dagis och om vi hade sömmerskor så skulle de kunna sy uniformer till vår totos så de kan gåi skolan. Tja tänkte jag, varför inte.

Kapitel 2

Väl hemma i Sverige började arbetet med ansökningar. Jag och Bernadetta höll regelbunden kontakt. Damerna i Kamuga höll regelbundna bönemöte och bad att Gud och SIDA skulle hör-samma vår plan, vilket skedde förvånansvärt snabbt. Med gemensamma krafter rodde vi projektet i land och Guds hand tillskrevs en avgörande roll i framgången. Alla som har varit med på en gudstjänst i Kenya kommer att förstå varför. Guds uppmärksamhet påkallas med intensiv sång och dans, och den gemensamma kraften och energin som uppstår borde rimligen kunna skaka om himlavalven och väcka även en djupt sovande gudom från sin sömn. *Search and you will find, ask and you will receive.*

Damerna var fullt kapabla att dansa halva dagen, de som var friska nog, det vill säga. Till projektet sökte vi även utbildningsdagar